

บทที่ ๒

ประวัติ และพัฒนาการของบทเพลงเจริญ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงประวัติจังหวัดสุรินทร์ เพลงพื้นบ้านในจังหวัดสุรินทร์และพัฒนาการของบทเพลงเจริญในจังหวัดสุรินทร์ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีประเพณีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์มีความหลากหลายด้วยเชื้อชาติและภาษา ประกอบด้วย กลุ่มชาวเขมร กลุ่มชาวส่วย กลุ่มชาวลาวและกลุ่มชาวจีน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง สุรินทร์ เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมากจังหวัดหนึ่ง โดยสันนิษฐานว่าดินแดนจังหวัดสุรินทร์แห่งนี้ ถูกสร้างขึ้นเมื่อประมาณ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในสมัยที่พวกขอมมีอำนาจเหนือพื้นที่แห่งนี้ เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลง เมืองสุรินทร์ได้ถูกทิ้งร้างจนเกิดกลายเป็นดง จนกระทั่งชนเผ่ากูยได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

ประมาณปี พ.ศ. ๒๓๐๒ ในสมัยพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ได้มีช้างเผือกแตกโรงมาจากกรุงศรีอยุธยาหนีเข้ามาในป่าบริเวณถิ่นที่อยู่ของชาวกูย เจ้าหน้าที่ผู้ติดตามช้างจากกรุงศรีอยุธยาตามหาช้างไม่พบ จึงได้รับคำแนะนำจากเจ้าเมืองพิมายให้มาหาหัวหน้านักหมู่บ้านชาวกูย คณะผู้ติดตามช้างได้รับความช่วยเหลือจากหัวหน้านักหมู่บ้านชาวกูยเป็นอย่างดี จนสามารถนำช้างเผือกกลับไปถวายสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ได้เช่นเดิม ด้วยความดีความชอบดังกล่าว จึงได้ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานรางวัลให้ตามความเหมาะสมและได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งหัวหน้านักหมู่บ้านเหล่านั้นให้เป็นหัวหน้านักหมู่บ้าน กลับไปปกครองคนในหมู่บ้านของตน โดยขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย^๑ ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๐๖ คณะหัวหน้านักหมู่บ้านเหล่านั้นได้จัดหาของป่าไปถวายประกอบด้วย ช้าง ม้า แก่นสน ยางสน นอระมด (นอแรด) งาช้าง ขี้ผึ้ง ซึ่งถือว่าเป็นการส่งส่วยตามประเพณี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์หัวหน้านักหมู่บ้านเหล่านั้นให้สูงขึ้น และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะหมู่บ้านเป็นเมืองดังนี้

^๑ยุพดี จรรย์ยานนท์, การศึกษานิทานชาวบ้านตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์, ปรินิพนธ์ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒๕๒๒), หน้า ๓๔

๑. บ้านคูปทายเป็นเมืองคูปทายสมันต์ มีพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (เชียงปุม) เป็นเจ้าเมือง

๒. บ้านอัจจะปะนึ่งหรือบ้านคงยางเป็นเมืองสังฆะ มีพระยาสังฆะบุรีศรีนครอัจจะ (เชียงฆะ) เป็นเจ้าเมือง

๓. บ้านกุดหวายหรือบ้านเมืองเตา เป็นเมืองรัตนบุรี มีพระศรีนครเตา (เชียงสี) เป็นเจ้าเมือง

๔. บ้านปราสาทสี่เหลี่ยมโคกลำดวน เป็นเมืองขุขันธ์มีพระไกรภักดีศรีนครลำดวน (เชียงขัน) เป็นเจ้าเมือง

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เมืองคูปทายสมันต์^๒ ได้มีส่วนร่วมในการทำสงครามเคียงป่าเคียงไหลักกับกองทัพหลวงมาตลอด เช่น ในปี พ.ศ. ๒๓๒๑ ได้ร่วมกับกองทัพเมืองขุขันธ์ เมืองสังฆะ เป็นกองหน้าไปตีเมืองต่างๆ ของกรุงศรีสัตนาคนหุต และตีได้เมืองเวียงจันทน์ในที่สุด ต่อมาก็ได้จัดกองกำลังไปสมทบกองทัพใหญ่ที่เมืองเสียมราฐ กำปงสวาย บรรพทายมาศ และตีได้เมืองเขมรมาอยู่ในขอบขันธสีมา อันเป็นสาเหตุให้ชาวเขมรอพยพเข้ามาอยู่ที่เมืองคูปทายสมันต์และเมืองสังฆะมากขึ้น จนทำให้อิทธิพลทางวัฒนธรรมของเขมรมาครอบงำสังคมชาวเมืองเดิมไปบางส่วน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ ขึ้นครองราชย์จึงได้ทรงโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนนามเมืองจากคูปทายสมันต์ เป็นเมืองสุรินทร์ ตามสร้อยบรรดาศักดิ์ของเจ้าเมือง และทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานครตั้งแต่นั้นมา ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบเทศาภิบาล ตามแบบอารยประเทศ มีการคมนาคมสะดวกขึ้น จึงมีชาวจีนเข้ามาตั้งร้านค้าขาย และมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ตามความเจริญของบ้านเมือง

จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย ระหว่างเส้นแวงที่ ๑๐๓ องศา และ ๑๐๕ องศาตะวันออก และระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๕ องศา และ องศาเหนือ ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ ๔๕๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ
ทิศใต้	ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์

ลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดสุรินทร์มีเนื้อที่ประมาณ ๘,๑๒๔ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๕,๐๗๗,๕๓๕ ไร่คิดเป็นร้อยละ ๔.๘ ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปมีลักษณะดังนี้คือบริเวณซึ่งติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา มีป่าทึบและภูเขาสลับซับซ้อน ถัดจากบริเวณภูเขา จะเป็นที่ราบสูงลุ่มๆ ดอนๆ ลักษณะลูกคลื่นลอน

^๒ ยุพดี จรรย์ยานนท์, เรื่องเดียวต้น, หน้า ๔๕.

ลาดบริเวณตอนกลาง ของจังหวัด จะเป็นที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่ มีที่ราบสูงอยู่บางตอน ด้านเหนือของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำไหลผ่านจังหวัดสุรินทร์มีลำน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ๘ สาย ดังนี้คือ แม่นำมูล ลำน้ำชี ห้วยเสนง ลำห้วยพลับพลา ลำห้วยระวี ลำห้วยทับทัน ลำห้วยระหาร และลำห้วยแก้ว เป็นลำน้ำที่ทำประโยชน์ให้แก่จังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้ ๘ แห่งนี้แล้ว ยังมีลำน้ำและหนองน้ำอีกมากมายกระจัดกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆแต่แหล่งน้ำต่างๆดังกล่าวไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรได้มากนัก ในฤดูแล้งส่วนใหญ่ น้ำจะแห้ง เว้นแต่ลำน้ำมูลซึ่งมีน้ำไหลตลอดปี

แผนที่จังหวัดสุรินทร์และอำเภอเขวาสินรินทร์

๒.๒ เพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้านหมายถึงเพลงที่แต่งขึ้นโดยชาวบ้าน มีเนื้อหาสาระ สำนวนและสำเนียงของชาวบ้าน ซึ่งเพลงพื้นบ้านมีลักษณะดังนี้^๓ ไม่ทราบนามผู้แต่ง แต่งโดยศิลปินที่มีได้รับการฝึกฝนอบรมในการแต่งเพลง มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน มีลักษณะเป็นการแสดงออกทางดนตรีของคนส่วนใหญ่ ขับร้องและบรรเลงโดยนักร้องหรือนักดนตรีที่มีได้ฝึกฝนอบรมทางทฤษฎี เป็นเพลงที่สืบทอดด้วยความทรงจำ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตามความนิยมของผู้เล่นและผู้ฟัง ไม่มีใครตัดสินได้ว่าทำนองดั้งเดิมเป็นอย่างไร

๒.๒.๑ ประเภทของเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้านอาจแบ่งได้หลายประเภทเช่นแบ่งตามเขตพื้นที่ แบ่งตามกลุ่มวัฒนธรรม แบ่งตามวัยหรือแบ่งตามจุดประสงค์ของบทเพลง ประเภทของเพลงพื้นบ้านตามปัจจัยดังนี้ ๑) แบ่งตามเขตพื้นที่ เป็นการแบ่งตามสถานที่ที่ปรากฏเพลงอาจเป็นกว้างที่สุดเป็นภาคๆ เช่นเพลงพื้นบ้านภาคเหนือคือสาวซอจ้อย เพลงพื้นบ้านภาคกลางคือ เพลงฉ่อย เพลงลำตัด ฯลฯ เพลงพื้นบ้านภาคใต้คือ เพลงบอก เพลงโนราห์ เพลงเรือ ฯลฯ เพลงพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ หมอลำ เพลงโคราช เพลงกันตรึม อาไย เจริญ เป็นต้น ๒) แบ่งตามกลุ่มวัฒนธรรมของผู้เป็นเจ้าของเพลง เป็นการแบ่งตามกลุ่มวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ เช่นชาวอีสานมีเพลงพื้นบ้าน เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะสภาพภูมิศาสตร์และขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น แบ่งได้ ๓ กลุ่มคือ กลุ่มวัฒนธรรมไทยโคราช กลุ่มวัฒนธรรมกันตรึม และกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ หรือแบ่งตามกลุ่มวัฒนธรรมไทยโคราช กลุ่มวัฒนธรรมไทยเขมร กลุ่มวัฒนธรรมไทยลาว เพลงพื้นบ้านกลุ่มไทยพุทธ เพลงพื้นบ้านกลุ่มไทยมุสลิม เป็นต้น ๓) แบ่งตามโอกาสที่ร้อง เป็นเพลงที่ร้องตามฤดูกาลหรือเทศกาลและเพลงที่ร้องเล่นได้ทั่วไปไม่จำกัดโอกาสเช่น เพลงที่ร้องในฤดูกาลเก็บเกี่ยวได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสางฟาง (ภาคกลาง) เพลงนา (ภาคใต้) สำหรับเพลงที่ร้องในตรุษสงกรานต์คือ เพลงบอก (ภาคใต้) เพลงร่ายพรรษา (กาญจนบุรี) เพลงตรุษ (สุรินทร์) ส่วนเพลงที่ร้องได้ทั่วไปไม่จำกัดโอกาสคือ เพลงโคราช ซอ หมอลำ เป็นต้น ๔) แบ่งตามเพศของผู้ขับร้อง เพลงแต่ละบทจะใช้ร้องสำหรับหญิง สำหรับชาย เช่น เพลงสวดสรภัญญ์ของอีสานเป็นเพลงของผู้หญิง เพลงที่ร้องในพิธีกรรมงานศพเช่น เพลงกาหลอ (ภาคใต้) เพลงต๋มโมง (สุรินทร์) สวดมาลัย (ภาคใต้) เป็นเพลงเฉพาะผู้ชาย ๕) แบ่งตามวัยของผู้ขับร้อง การขับร้องเพลงพื้นบ้านบางครั้งก็แบ่งตามวัยของผู้เล่นขับร้อง เช่น เพลงเด็ก สำหรับเด็กร้องเล่น เพลงผู้ใหญ่ สำหรับผู้ใหญ่ขับร้อง เช่น เพลงจำจิมะเขือเปราะ เป็นเพลงเด็ก ซอ หมอลำ เพลงฉ่อยเป็นเพลงผู้ใหญ่ เป็นต้น ๖)

^๓เจริญชัย ชนไฟโรจน์, ดนตรีพื้นบ้านอีสาน, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๒๖.

แบ่งตามความสั้นยาวของบทเพลง ลักษณะการขับร้องเพลงพื้นบ้านไทยส่วนมากมักจะมีรูปแบบของการร้องเพลงที่คล้ายคลึงกันเช่นเพลงโต้ตอบกันยาวและเพลงโต้ตอบสั้น เพลงโต้ตอบยาวได้แก่เพลงเรือ เพลงระบำบ้านไร่ เพลงพวงมาลัยเป็นต้น เพลงโต้ตอบสั้นได้แก่เพลงระบำ เพลงสาขางฟาง เพลงอธิษฐาน เป็นต้น ๗) แบ่งตามจุดประสงค์ในการร้อง เช่นเพลงกล่อมเด็ก เพลงขู่มขู่เด็ก เพลงปลอบเด็ก นอกจากนี้ก็จะมีการแบ่งตามลักษณะของการขับร้องเช่นเพลงปฎิพากษ์ ซึ่งเป็นเพลงที่ชายหญิงร้องโต้ตอบกันไปมา เป็นเรื่องราวของการเกี้ยวพาราสี มีการชิงไหวชิงพริบ และเพลงประกอบพิธีกรรมเป็นต้น ๘) แบ่งตามจำนวนผู้ร้องหรือผู้เล่น เป็นการขับร้องเป็นหมู่ และเดี่ยวเช่น เพลงเต็นท์กำรำเคียวเป็นการขับร้องเป็นหมู่ หญิง ๕ คน ชาย ๕ คนเพื่อร้องให้ครบทำนองเพลง เพลงน้อยและลำตัด ร้องเป็นหมู่แต่บางครั้งก็ร้องเป็นคู่ๆ หมอลำกลอนขับร้องเดี่ยวโดยเล่นเป็นคู่ร้องแก้โจทย์กันไปมาส่วนเพลงซอคำว (ภาคเหนือ) ขับร้องเดี่ยวเป็นต้น

๒.๒.๒ ประโยชน์ของเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้านมีประโยชน์และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านหลายประการคือ ให้ความบันเทิง ให้การศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ควบคุม ชี้นำ ระเบียบแบบแผนอันดีงามของสังคม เป็นทางผ่อนคลายความตึงเครียด และเป็นสื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพ ประเทศไทยมีสภาพทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและสำเนียงภาษาที่ใช้ โดยแบ่งเป็น ๔ ภาค คือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคเหนือและภาคอีสาน ซึ่งแต่ละภาคจะมีเพลงพื้นบ้านเป็นของตนเอง ซึ่งจะกล่าวพอสังเขปดังนี้

เพลงพื้นบ้านภาคใต้เป็นเพลงประเภทขับร้อง ไม่ต้องมีเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบและไม่มีการรำรำ แบ่งออกเป็นสองประเภทคือ เพลงเฉพาะโอกาสและเพลงไม่จำกัดโอกาส เพลงเฉพาะโอกาสได้แก่ เพลงที่เล่นในเทศกาลหรือฤดูกาลต่างๆ ได้แก่เพลงเรือ เพลงนา เพลงบอก คำตัก เพลงกล่อมทารก หรือแห่นาค ส่วนเพลงไม่จำกัดโอกาสนั้นได้แก่เพลงที่ร้องได้ทั่วไป เช่นเพลงตันหยง หรือรองเง็งตันหยง เพลงเด็กและเพลงลิเกฮูลู

เพลงพื้นบ้านภาคกลางเป็นเพลงที่นิยมเล่นตามฤดูกาลต่างๆ คือเพลงที่นิยมเล่นในหน้าน้ำ เพลงที่นิยมเล่นในหน้าเกี่ยวข้าว และนวดข้าว เพลงที่นิยมเล่นในหน้าสงกรานต์และเพลงที่ไม่จำกัดเทศกาล เพลงพื้นบ้านภาคกลางมีมากกว่า ๔๐ ชนิด ใช้การเล่นในโอกาสต่างๆ เช่นระหว่างทำงาน เพลงพื้นบ้านที่สำคัญได้แก่ เพลงเรือ เพลงปรบไก่ เพลงน้อยและลำตัดเป็นต้น

เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ มีลักษณะคล้ายคลึงกับหมอลำภาคอีสาน และมีเครื่องดนตรีประกอบเช่น ปี่ ซอ ซึง และสะล้อเป็นต้น เพลงพื้นบ้านของภาคเหนือแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ เพลงซอ เพลงจ้อยและเพลงเด็ก เพลงซอ หมายถึงเพลงหรือการขับร้องผู้ร้องเรียกว่า “ซอ” เป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง เล่นในงานบุญต่างๆ โดยมีซ่างปีเปาคลอไปด้วยโดยใช้ทำนองต่างๆ ประมาณ ๙ ทำนอง คำว่าจ้อย หรือซ้อย คือการนำเอาคำประพันธ์ที่เรียกว่า “คำว”

มาขับเป็นทำนองสั้นๆ จะมีเครื่องดนตรีประกอบหรือไม่ก็ได้ ส่วนเพลงเด็กนั้นก็คล้ายคลึงกับเพลงเด็กภาคอื่นๆ คือเพลงกล่อมเด็กและเพลงประกอบการเล่นของเด็ก

เพลงพื้นบ้านอีสาน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ เพลงพื้นบ้านอีสานกลุ่มวัฒนธรรมโคราช เรียกว่าเพลงโคราช เพลงพื้นบ้านอีสานกลุ่มวัฒนธรรมเจียง-กันตรึมเรียกว่า เจียงและเพลงพื้นบ้านอีสานกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำเรียกว่าลำ^๕ ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแต่เพลงพื้นบ้านอีสานกลุ่มวัฒนธรรมเจียง-กันตรึมเท่านั้น

๒.๒.๓ เพลงพื้นบ้านและการละเล่นเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์

สุรินทร์เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในแถบอีสานตอนล่างหรือเรียกว่าอีสานใต้ชนกลุ่มนี้มีศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมที่แตกต่างไปจากชาวอีสานโดยทั่วไป โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมด้านเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านนั้น มีความเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นชาวสุรินทร์อย่างเห็นได้ชัด เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านของจังหวัดสุรินทร์ได้รับอิทธิพลจากเขมรเพราะสุรินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับชายแดนกัมพูชา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมด้านความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรง สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ค่านิยมสำหรับเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านในสมัยโบราณนั้นเป็นที่ชุมนุมพบปะพูดคุยทำความรู้จักในหมู่หนุ่มสาว ก่อให้เกิดความรักและนำไปสู่การเลือกคู่ครองด้วย การละเล่นเพลงพื้นบ้านของชาวจังหวัดสุรินทร์มีแบบอย่างอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเองโดยเฉพาะ ซึ่งจำแนกตามลักษณะของการละเล่นได้ดังนี้ ๑) นาฏกรรมกับนาฏศิลป์ ๒) สังคีตศิลป์ ๓) ดุริยางศิลป์

๒.๓ ประวัติความเป็นมาของบทเพลงเจียง

เพลงเจียงเป็นเพลงพื้นบ้านของชาวไทยที่ใช้ภาษาเขมรในชีวิตประจำวันหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเพลงของกลุ่มชนที่มีประเพณีวัฒนธรรมชาวเขมร เพลงพื้นบ้านมักมีจุดมุ่งหมายในการแสดงออกเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงานและเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่งของมนุษย์^๕ เจียงจึงเป็นเพลงพื้นบ้านของชาวไทยเขมร ใช้ร้องโต้ตอบกันระหว่างชาย-หญิง โดยใช้วิธีต้นกลอนสดเป็นภาษาเขมร นิยมเล่นกันในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ เพลงเจียงถือเป็นเพลงพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวจังหวัดสุรินทร์ ซึ่ง

^๕รุจิรา เกตุสิริ,การศึกษาเพลงพื้นบ้านอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย,วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ๒๕๓๕), หน้า ๓๕-๓๖.

^๕สุนทร อ่อนคำ,เจียง กันตรึม:วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมกลุ่มชนเขมรอีสานใต้,การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร ๒๕๕๑),หน้า ๑.

ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดสุรินทร์เป็นคนไทยที่มีภาษาพูดเป็นภาษาพื้นเมือง แบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มคือ^๖

กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มที่พูดภาษาเขมรเป็นภาษาพื้นเมือง เป็นกลุ่มที่มีมากที่สุด ภาษาเขมรสุรินทร์จะผิดเพี้ยนจากเขมรกำพูชาไปบ้าง และกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีมากในท้องที่อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอปราสาท อำเภอกาบเชิง อำเภอเขวาสินรินทร์ อำเภอสังขะ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอท่าตูมและอำเภอลำดวน ส่วนอำเภออื่นก็มีบ้าง

กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มที่พูดภาษาลาวเป็นภาษาพื้นเมือง ส่วนใหญ่อยู่อำเภอรัตนบุรี อำเภอสนม อำเภอชุมพลบุรี อำเภอจอมพระบางส่วน

กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่พูดภาษาส่วยเป็นภาษาพื้นเมือง มีน้อยกว่าสองกลุ่มที่กล่าวมา ส่วนใหญ่จะอยู่ในอำเภอจอมพระ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอสำโรงทาบ และอำเภอเขวาสินรินทร์บางส่วน

เนื่องจากประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ส่วนใหญ่พูดภาษาเขมร จึงทำให้ประเพณี วัฒนธรรมทั้งหลายจึงเป็นของกลุ่มที่พูดภาษาเขมรมากที่สุด จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์

๒.๓.๑ ความหมายของเพลงเจรีียง

คำว่าเจรีียง หรือจำเรียง ภาษาเขมรในสุรินทร์เรียกว่า จริงหรือจำริง หมายถึง การขับร้องเป็นเพลงคล้ายทำนองแบบการอ่านทำนองเสนาะ มักจะใช้กลอนสดเป็นส่วนใหญ่ เนื้อร้องเป็นภาษาเขมรจะบรรยายถึงสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เช่นกำเนิดเมืองสุรินทร์ นิยายเก่าๆ ตำนาน นิทาน ชาดกที่เกี่ยวข้องในพุทธศาสนา ปัจจุบันจะพบและได้ฟังกันบ้างตามชนบท ซึ่งมักจะจัดให้มีงานประเพณีต่างๆ ตามคติความเชื่อของชาวเขมร^๗ เจรีียงจะเล่าเรื่องโบราณวัฒนธรรมความเป็นอยู่และประเพณี หรือเล่านิทานเป็นการสั่งสอนให้ทำความดี ลักษณะของเจรีียงจึงคล้ายกับหมอลำและเพลงโคราช ดนตรีที่ใช้ประกอบในการเจรีียงคือ แคน การแสดงประกอบด้วยผู้ร้องฝ่ายชาย ๑ คน และฝ่ายหญิง ๑ คน คนเป่าแคนอีก ๑ คน การแสดงอย่างเดียวกันนี้ในประเทศกำพูชาเรียกว่า “โอะกัญโตล” การแสดงเจรีียงเป็นการแสดงประกอบดนตรีที่แตกต่างกันออกไป เช่น ถ้าเจรีียงประกอบเสียงปี่จะเรียกว่า “เจรีียงจรวง” ถ้า

^๖ สมจิตร กัลป์ยาศิริ, การวิเคราะห์เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์, วิทยานิพนธ์ **ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๔), หน้า ๒๕.

^๗ เสนอ มูลศาสตร์, **เพลง-ดนตรีและการละเล่นดั้งเดิมของชาวสุรินทร์**, สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, ๒๕๒๖.

^{๑๐}วิทยาลัยครูสุรินทร์, เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์, (กรุงเทพมหานคร:กรรสยามการพิมพ์ ๒๕๒๗), หน้า ๒๕๑.

๒) เจริญขันตุง^{๑๑} แปลว่า ร้องตกเบ็ด เป็นการเจริญเล่นในงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค ฯลฯ หนุ่มสาวที่มาร่วมงานจะมากันเป็นกลุ่มๆ ในการเล่นเจริญขันตุง จะมีคันเบ็ดเป็นอุปกรณ์ในการเล่นตกเบ็ด โดยใช้ขนม ข้าวต้มมัด หรือผลไม้ผูกไว้ที่ปลายคันเบ็ด เป็นเหยื่อล่อสาวๆ ชายหนุ่มจะนำไปล่อในบริเวณที่มีกลุ่มหญิงสาวนั่งอยู่ โดยทำท่าหย่อนเบ็ดไปใกล้ๆ ตรงหน้าคนโน้น คนนี้ ขณะที่หย่อนเบ็ดหรือถือคันเบ็ดอยู่นั้น ชายหนุ่มพากันร้องเพลงและรำรำไปด้วย ถ้าชอบพอสาวคนไหนก็จะไปตกเบ็ดกับสาวคนนั้น หากสาวคนนั้นรับเอาเหยื่อไปก็แสดงว่ารัก ในที่สุดอาจมีการลงเอย โดยการแต่งงานอยู่กินกันเป็นครอบครัว วิธีการเล่นเจริญขันตุง ผู้เล่นจะนั่งรวมกันเป็นกลุ่มหรือบางครั้งก็จะนั่งขยายเป็นวงกว้างๆ มีที่ว่างตรงกลาง ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายขับร้องเจริญแสดงท่าทางการตกเบ็ด โดยถือคันเบ็ดเดินทำท่าทางเคลื่อนไหวร่างกายให้เข้ากับจังหวะทำนองเพลง ส่วนหญิงตบมือให้จังหวะอย่างสนุกสนานไม่มีเครื่องดนตรีประกอบ ส่วนมากจะนิยมเล่นในงานวัดลานกว้างๆ ที่มีการจัดงานเทศกาลประจำปี

ตัวอย่าง

บทร้องเจริญขันตุง

ภาษาเขมร	ภาษาไทย
ชาย: ขันตุงมองจัจ	เบ็ดพี่ขาด
บองมุดเต็ตาม	พี่ดำน้ำตาม
บองขวาเปื่อนริม	พี่คว่ากอสวะ
ปะกาดามกันจะ	ถูกปูแก่
ปกวัวร์ เลื่อนแอตโปง	ฟ้าลั่นทางทิศใต้ ^{๑๒}

๓) เจริญตรด (เจริญตรุษ) เจริญตรดเป็นเจริญที่นิยมเล่นในงานตรุษสงกรานต์ ซึ่งถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ ชาวไทยเขมรจะมีการเล่นเรือบตรดไปตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อขอบริจาคจตุปัจจัย จะเป็นเงินหรือสิ่งของก็ได้ เพื่อนำไปทำบุญที่วัด บทร้องตรดจะเน้นเนื้อหาอวยชัยให้พร ผู้บริจาคและมีการพ้อนรำประกอบ การขับร้องเป็นขบวนแห่ไปตามถนนและหยุดเล่นเป็นช่วงๆ เมื่อถึงบ้านของผู้จะขอบริจาค ลักษณะการเล่นจะมีคนถือบาตรเพื่อใส่จตุปัจจัย เดินนำหน้า มีคนถือปิ่นแชร์ (เป็นไม้ด้ามยาวประมาณ ๒.๕๐-๓ เมตร ตรงปลายไม้จะเป็นแฉกเพื่อแขวนกระดิ่งและพวงมาลัยหรือดอกไม้) ลักษณะการถือจะกระทุ้งด้ามยาวลงกับพื้นตามจังหวะการร้องเพื่อให้เกิดเสียง) ต่อจากคนถือปิ่นแชร์ จะเป็นวงดนตรีกันตรึมและมีหัวหน้าตรุษ

^{๑๑} กมล เกตุศิริ, “การละเล่นพื้นบ้านสุรินทร์” ในเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์ ๒๕๒๗), หน้า ๕๘.

^{๑๒} วิทยาลัยครูสุรินทร์, เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๐.

นำร้อง ตามด้วยขบวนรำ อาจจะแต่งตัวสวยงามบ้าง แต่งตลกแบบล้อเลียนบ้าง โอกาสการเล่น
เจี๋ยงตรด นิยมเล่นในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งถือเป็นปีใหม่ของไทยในสมัยก่อน

ตัวอย่าง

บทร้องเจี๋ยงตรด (เจี๋ยงตรุษ)

ภาษาเขมร	ภาษาไทย
คมาต โมต้อลเอย	กระผมมาถึงแล้ว
กราล กันต้อลคนอลเคนย	ปู่เสียนอน
จัมรับ ตังเคา	สำหรับหัวหน้า
คมาต โมลึงตรด	กระผมมาเล่นตรด
คมาต ลึงนา	กระผมมาเล่นที่ไหน
โมตามบรียชอด	มาตามบรียสุทธิ
ตามประเปยยนี้	มาตามประเพณี
แคแจตกระเตาคลัง	เดือนห้าแดดร้อน ^{๓๓}

๔) เจี๋ยงกันตรอบกัย เจี๋ยงกันตรอบกัยหรือกัฏต้อบโก เป็นเพลงพื้นบ้านที่
เก่าแก่ของชาวเขมร ในจังหวัดสุรินทร์ ลักษณะการร้องจะร้องแบบกลอนชาวบ้าน ร้องโต้ตอบกัน
ไปมาระหว่างชายและหญิงไม่มีเครื่องดนตรีประกอบ ใช้การปรบมือให้จังหวะ บทร้องแต่ละบท
จะมีสร้อยคำ “แก้วฟ้าอา” บทกลอนที่ขับร้องจะมีลักษณะแบบหยอกล้อ แนวตลกโปกฮาสร้าง
อารมณ์ขันให้ผู้ฟัง ด้วยชั้นเชิงไหวพริบ การปะทะคารมชายและหญิง เจี๋ยงกันตรอบกัยไม่มีบท
ร้องเป็นเรื่องราว นิยมเล่นในเดือนเมษายน ในช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือบางครั้งก็เจี๋ยงใน
ขบวนแห่กฐิน ขบวนแห่นาค เป็นต้น

ตัวอย่าง

บทร้องเจี๋ยงเจี๋ยงกันตรอบกัย

ภาษาเขมร	ภาษาไทย
ชเรียลองตระลุ	ผู้หญิงงามอวบอ้วน
มุเนฮลียังตระเลีย	หน้าน้องอิมเอิบ
ตันนเนียรจูเจีย	เดินเซิดฉวย
ซั้มแต่ยชเรียตวัน	คำพูดหญิงอ่อนหวาน ^{๓๔}

๕) เจี๋ยงตรัว คำว่า ตรัว เป็นภาษาเขมร แปลว่า ซอ หรือเครื่องดนตรีประเภทสี
เจี๋ยงตรัว คือ การขับร้องที่มีซอสีประกอบ จะขับร้องเป็นทำนองใดก็ได้ แต่ต้องมีซอเล่นเป็น
หลัก จึงจะเรียกว่า เจี๋ยงตรัว ลักษณะการขับร้องจะเป็นการร้องโต้ตอบกัน ๒ คน อาจจะถามเป็น

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

ตำนาน นิทาน ประวัติศาสตร์และให้อีกฝ่ายตอบก็ได้ แต่บางครั้งเจรียงตรัว ก็จะมีผู้นำมาขับร้องเดี่ยวโดยขับร้องและสีซอประกอบด้วยตนเอง ส่วนมากจะเล่าเป็นเรื่องนิทานหรือนิยายพื้นบ้านปริวิตสถานี่ต่างๆ ลักษณะเช่นนี้คล้ายกับหมอลำพื้นบ้านของชาวอีสานเหนือ

ตัวอย่าง

บทร้องเจรียงตรัว

ภาษาเขมร	ภาษาไทย
ถาม : บองล่อกำปลงเนียง ซ้อมตำเนียง เยือนกันแซงบอยเดิมโมปีอันตรึม	ผู้ชายรูปหล่อน้องขอถาม ยันต์กวัคเดิมมาจากไหน
ตอบ : ลอตำรับจำเมอบองนึ่งปรับ กาลเนาะเปรี๊กสทมนายเจือบ เตีอวเนือวหนึ่งสตุจ เปรอออยกาบจังกา พอปรักเตีอวเมอเมอเนึงกรือก	น้องคนงามคอยฟังพี่จะบอก ครั้งนั้นชายหนุ่มคนยากแม่ตาย ไปอยู่กับกษัตริย์ใช้ถางป่า พอรุ่งเช้าไปดูไม้นั้นก็ขึ้นอีก ^{๑๕}

๖) เจรียงจเปย คำว่า จเปย หรือจเปีย เป็นคำภาษาเขมร แปลว่า “พิณ” หรือ “กระจับปี่” มีสาย ๒ สาย จเปย เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด ประกอบการขับร้องเจรียงไม่ว่าจะขับร้องทำนองใด หากมีกระจับปี่เล่นประกอบเป็นตัวหลักก็จะเรียกว่าเจรียงจเปย โดยเรียกตามชื่อเครื่องดนตรี การเจรียงเช่นนี้ จะใช้ผู้ขับร้องเพียงคนเดียวเท่านั้น เมื่อร้องจบวรรคหนึ่งๆ ผู้ขับร้องก็จะดีดกระจับปี่ รับทำนองเจรียงของตน จากนั้นก็ร้องวรรคต่อไป แล้วดีดกระจับปี่รับ ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนจบเรื่องราวที่นำมาขับร้องนั้น จะเป็นนิทานตำนานต่างๆ ผู้ขับร้องจะนั่งท่าเทพริดาเสมอ

ตัวอย่าง

บทร้องเจรียงจเปย

ภาษาเขมร	ภาษาไทย
กาลแดลตำราโบราณห้ามกาบเซอ มูลเซอแดลเปรี๊ยะเทอเวียด ปรีเซอรัมสะม็อก แบ๊ยเซอชะเตียะบัญ	นานมาแล้วตำราโบราณห้ามตัดไม้ หนึ่งไมที่พระเจ้าสร้างวัด สองไม้ที่ร่มควน สามไม้ที่ถูกฟ้าผ่า ^{๑๖}

๗) เจรียงจรวง คำว่า จรวง เป็นภาษาเขมร แปลว่า ปี่ เจรียงจรวงเป็นการขับร้องโต้ตอบกันเป็นเรื่องราว นิทาน ตำนาน สุภาษิต คำสอนต่างๆ หรือประวัติความเป็นมาของอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้ เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นประกอบ คือ ปี่กังโกล หรือเปยอังกโกล ซึ่งทำมาจากเขาควาย ปัจจุบันหาผู้ที่มีความสามารถในการเป่าปี่อังกโกลยากมาก เพราะต้องใช้พลังในการเป่าสูง

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

และผู้เป่าต้องมีความชำนาญ สุขภาพร่างกายต้องแข็งแรงด้วย จึงจะสามารถเป่าปี่อังก์โกลได้ดี และไพเราะ การเล่นเจี๋ยจรวงนี้ จะใช้ผู้เล่น ๒ คน คือ ชาย ๑ คน หญิง ๑ คน และผู้เป่าปี่อังก์โกลอีก ๑ คน รวม ๓ คน ต่อมาใช้ชอแทน ซึ่งเรียกว่า เจี๋ยจรวง แต่ก็มีผู้เรียกเจี๋ยจรวงในกลุ่มผู้มีอายุที่มีความรู้ในเรื่องของการขับร้อง

ตัวอย่าง

บทร้องเจี๋ยจรวง

ภาษาเขมร	ภาษาไทย
เนียะทวี่จ้งหันเปรียะมุนกีโรนา	ผู้ทำจ้งหันพระก่อนใครคือใคร
เนือยอบาแต่ย เนียงเวียสาขา	นางอุบาศรี นางวิสาขา
เนียงสัจจิตา โจนจ้งหันเปรียะ	นางสัจจิตา กวนจ้งหันพระ
เทอดำเปื่อนนึ่งแต่ยเปรีียบปันปะโทระแนย	ทำหน้าที่กวนกับดินเปรีียบพระธรณี
แดนอาสาเปราะะ แชรียจ้งกรานเดิมเจ็ก	ที่อาสาชายหญิง ตัดต้นกล้วย ^{๑๗}

๘) **เจี๋ยงป้งนา** เจี๋ยงป้งนา หรือเจี๋ยงป่างนา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าแก้วฟ้อานั้นมีลักษณะการเล่นคล้ายกับเจี๋ยงนอร์แกว ทั้งวิธีการร้อง วิธีการเล่น แต่จังหวะเร็วกว่า และในแต่ละวรรคของบทร้องจะมีสร้อยเพลงเข้ามาแทรก วิธีร้อง ลูกคู่จะร้องขึ้นก่อนหนึ่งเที่ยวว่า “แก้วฟ้อา แก้วเอย เอ้อเอ็ง เอ้ย” แล้วต่อจากนั้น ฟ้อเพลง แม่เพลงจึงร้องเมื่อจบวรรคหนึ่งแล้วจะมีสร้อยร้องแทรกว่า เอาปาป่างนาก็เมนเฮย เอานะเอานาก็เมนเฮย

๙) **เจี๋ยงเบริน** เจี๋ยงเบริน เป็นเพลงปฏิกายก ร้องโต้ตอบระหว่างชาย หญิง บทร้องเป็นภาษาเขมร เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นเจี๋ยงเบรินจะใช้แคนเป่าประกอบ แคนที่ใช้เป็นแคน ๗ แคน ๘ ซึ่งแคน ๗ จะใช้สำหรับนักเจี๋ยงฝ่ายหญิง เพราะเสียงจะแหลมสูงกว่า ส่วนแคน ๘ จะใช้กับนักเจี๋ยงฝ่ายชาย เพราะเสียงทุ้ม ในการเล่นทำนองที่เป่าจะใช้ทำนองสุด สะแนนเป็นส่วนใหญ่ ใช้ผู้เล่นประมาณ ๒-๔ คนร้องโต้ตอบกันเป็นคู่ๆ มีนักดนตรีเป่าแคน ๒ คน ประจำตัวของนักเจี๋ยงฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย เนื้อหาหรือบทร้องจะขึ้นอยู่กับการที่ไปเล่น บทร้องเจี๋ยงทุกบทจะนำมาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในคัมภีร์จะปรากฏเรื่องราวต่างๆ เป็นคำสอน ความรู้ เกี่ยวกับกำเนิดมนุษย์ งานประเพณีและงานประจำปีต่างๆ ฉะนั้นเรื่องราวที่นำมาเจี๋ยงต้องเป็นเรื่องราวที่สัมพันธ์กับคนเล่น เช่น งานศพ งานบรรจุอัฐิเจี๋ยงเกี่ยวกับเรื่อง บาป-บุญ ความดี ความชั่ว หรือเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เพื่อเป็นการให้คติ เตือนใจ ถ้าเล่นในงานแต่งงาน ก็จะเจี๋ยงเกี่ยวกับชีวิตคู่ การครองชีวิตคู่เป็นการสอน การเตรียมตัว ในการครองเรือน นอกจากนี้ยังเล่นในงานโกนจุก งานบวช ในการเจี๋ยงอาจนำเรื่องชาดกซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้าน เนื้อหาแต่ละเรื่องจะแต่งด้วยคติสอนใจ มีสุภาษิตมากมายที่นำมาสอดแทรกในการดำเนินเรื่อง ทำให้ผู้ฟังเกิดความคิดและจินตนาการคล้อยตาม

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

ตัวอย่างบทร้องเจรียงเบริน

เรื่อง ลูกกตัญญู

ภาษาเขมร	ภาษาไทย
เรื่องคติเตือนใจ	เรื่องคติเตือนใจ
โกนจาเสรีเปราะ	ลูกชาย หญิง
โกนละเมียนกุน	ลูกบางคนรู้คุณ
แดลแมแดลเออว	ที่พ่อที่แม่
เกอดเกิดโมมุน	ท่านเกิดมาก่อน
โกนละมันเกอดคุณ	ลูกบางคนไม่มีคุณ
สตับเฮอยบองมุน	ฟังแล้วพี่น้อง
เฮาเนียงนองบอง	เรียกน้องกับพี่
เมียนเรื่องราวโบราณจะ	มีเรื่องราวแต่ปางก่อน ^{๑๘}

๑๐) เจรียงไปยออ คำว่า “ไปยออ” เป็นคำในภาษาเขมร แปลว่า ปี้ออ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า การขับร้องเจรียงไปยออ จะขับร้องโต้ตอบ ระหว่าง ชาย-หญิง เกี่ยวพาราสิ ซึ่งฝ่ายชาย ต้องการให้ฝ่ายหญิงรักตน ฝ่ายชายนั้นจะต้องมีชั้นเชิงมีปฏิภาณไหวพริบ และการมคมคายเป็นอย่างมาก โดยมีเครื่องดนตรีปี่ออปี่ประกอบ

ตัวอย่าง

บทร้องเจรียงไปยออ

ภาษาเขมร	ภาษาไทย
ชาย : บองนึ่งเนาว์จำ	พี่จะรองอยู่
ประมาณชนาประมาณแด	จะก็ปีก็เตือน
เลองเพนกเขี้ยวตรอแ	จนดวงตาเขี้ยวปัด
บานจวบปะโออนแซรีย	ขอให้พบน้องหญิง
หญิง : สลัญโปรสสรองโลด	รักชายคนชื่อ
โคจโขตหนึ่งอ้อมบ่วง	น้องรักชายคนโง่
เนียงสลัญโปรสสวัง	น้องรักชายคนโง่ ^{๑๙}

จากการศึกษาพบว่าเจรียงนั้นมีอยู่หลายประเภท แต่ละประเภทมีความแตกต่างกันออกไป ในเรื่องรูปแบบการเล่นและโอกาสในการเล่น รวมทั้งดนตรีประกอบการเล่น ซึ่งสิ่ง

^{๑๘} ภูมิจิต เรืองเดช, “เจรียงเบรินหรือโจะกัญโตล” (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม ๒๕๒๔), หน้า ๒๐.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

เหล่านี้จะบ่งบอกให้ทราบถึงการเรียกชื่อของเจรียงประเภทต่างๆ ตามที่กล่าวมา ปัจจุบันนี้การเล่นเจรียงต่างๆ ได้ถูกหลงลืมไปตามกาลเวลา และความสำคัญในการเล่นเจรียงก็หายไป หรือลดความสำคัญลง ชาวไทยเขมรที่เป็นคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันแทบไม่รู้จักเพลงพื้นบ้านที่เรียกว่าเจรียง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมต่างๆ ก็เปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่เห็นคุณค่าของเพลงพื้นบ้าน

๒.๓.๓ ประวัติและพัฒนาการของเพลงเจรียงเบริน

เจรียงเบริน เป็นเพลงพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ บางส่วนที่พูดภาษาเขมรเป็นภาษาประจำถิ่น เจรียงเบรินเข้าใจว่าเกิดขึ้นประมาณ ๕๐-๖๐ ปีมานี้ โดยดัดแปลงมาจากบทร้องเก่าแก่ของเขมร ที่เรียกว่า "กัญต็อบไก" การเล่นกัญต็อบไก เป็นคำกลอนร้องโต้ตอบระหว่างชายหญิงไม่มีดนตรีประกอบ มีเพียงการตบมือให้จังหวะและบทร้องแต่ละบทจะมีสร้อย ประกอบว่า "แก้วฟืออา" จากบทร้องกัญต็อบไก ได้วิวัฒนาการเป็นบทร้องที่เรียกว่า "ไปยอ้งโกง" ซึ่งมีลักษณะการเล่นคล้ายกัญต็อบไก คือ มีผู้ร้องฝ่ายชาย ๑ คน ฝ่ายหญิง ๑ คน ร้องโต้ตอบกัน มีดนตรีรับเพียงชิ้นเดียว คือ ปี่อ้งโกง (คล้ายปี่อ้อ) ลักษณะยาวเรียวปลายบานออก บทร้องไปยอ้งโกงจะเป็นบทเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง การเล่นเจรียงไปยอ้งโกงคล้ายกับการเล่นหมอลำกลอน เสียงปี่ที่เป่าประกอบการเล่นจะมีทำนองเหมือนเสียงแคนทำนองลายสุดสะแนน

ความเป็นมาของเจรียงเบริน ซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านของกลุ่มชนชาวไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์นั้น ยังไม่มีใครค้นพบหลักฐานหรือทราบแน่ชัดที่จะยืนยันว่ามีมาตั้งแต่เมื่อไร แต่จากข้อเขียนที่เป็นข้อสันนิษฐานของภูมิจิต เรื่องเดช^{๒๐} กล่าวว่า เจรียงเบรินเป็นการขับร้องที่ดัดแปลงมาจากบทร้องเก่าแก่ของชาวเขมรแถบอีสานใต้ ซึ่งเรียกว่า "กัญต็อบไก" เป็นบทร้องคำกลอนโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิง ไม่มีดนตรีประกอบ มีเพียงปรบมือให้จังหวะ บทร้องจะมีสร้อยเหมือนกันทุกบทว่า "แก้วฟืออา" จากการร้องแบบกัญต็อบไก ได้วิวัฒนาการเป็นบทร้องซึ่งเรียกว่า "ไปยอ้งโกง" เป็นการร้องเจรียงแบบโต้ตอบกันไปมาระหว่างชายและหญิง มีปี่อ้อเป็นเครื่องดนตรีเป่าประกอบ แต่ต่อมาได้ดัดแปลงการร้องจากไปยอ้งโกง มาเป็นการร้องที่เรียกว่า "เจรียงเบริน หรือ เบริน"

การขับร้องเจรียงเบรินในจังหวัดสุรินทร์ ได้วิวัฒนาการมาจากเจรียงในสมัยโบราณ คือกัญต็อบไก กับไปยอ้งโกง การเจรียงดังกล่าวนี้จะขับร้องโดยการนั่งในท่าเทพธิดาบนแคร่ไม้ไผ่ จึงทำให้เกิดอาการปวดเมื่อยที่จะต้องนั่งเป็นเวลานานๆ ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายนั่งหันหน้าเข้าหากันห่างพอประมาณ ว่าเจรียงด้วยกลอนสดเป็นภาษาเขมร ให้คงสัมผัสคล้องจองอย่างสละสลวย ถ้าม-ตอบกันไปมาว่าเกี่ยวกับเรื่องบาปบุญทางพระพุทธศาสนา มีบทเบ็ดเตล็ดบ้าง

^{๒๐} ภูมิจิต เรื่องเดช, "เจรียงเบรินหรือโจะกัญโตล" (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม ๒๕๒๔), หน้า ๒๐.

แต่ไม่มาก สำหรับการเล่าเรียนหาความรู้ นั้น ฝ่ายหญิงจะแสวงหาความรู้จากพระภิกษุ เจ้าอาวาส หรือผู้อาวุโสที่เคยผ่านการอุปสมบทเป็นชั้นอาจารย์มาแล้ว โดยฝึกอ่าน เขียนคำบาลี และฟังจากการอ่านเล่าเรื่องจนจดจำได้แม่นยำดีแล้ว จึงเชื่อได้ว่าตนสามารถที่จะฝึกเจริญได้ ส่วนฝ่ายชายนั้นต้องมีความรู้มากกว่าฝ่ายหญิง เพราะได้บวชเรียนโดยตรง ดังนั้นบุคคลที่จะเป็นนักเจริญได้ต้องมีชื่อเสียงก็ต้องมีความสามารถและรอบรู้ทางโลกทางธรรม^{๒๑} ในสมัยหลังนักเจริญที่มีชื่อเสียงได้ปรึกษากันเห็นควรปรับปรุงการเจริญแบบกัญญ์ตบิโกและไปยอังกง ให้ทันสมัยขึ้นมาบ้างตามแบบนิยมโดยเปลี่ยนจากการนั่งขบร้องเจริญมาเป็นการยืนเจริญ และนำแคนมาเป็นเครื่องดนตรีเป่าประกอบ การขบร้องเจริญเช่นนี้เรียกว่า “เจริญเบริน” คือการขบร้องผสมผสานระหว่างแบบโบราณกับแบบสมัยใหม่ ซึ่งนอกจากจะขบร้องโดยการเล่าเรื่องราวในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแล้วก็ควรจะมีการเพิ่มรสให้สนุกสนาน เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการฟังเจริญ โดยการขบร้องเพลงที่มีเนื้อหาเบ็ดเตล็ดตลกคะนองในเชิงเกี้ยวพาราสี และร้ายรำประกอบในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งกำลังขบร้องเจริญ สำหรับจังหวะในการเป่าแคนนั้นคือเป่าแบบ “ทำนองเบริน” หรือ “ลายเบริน”

โดยรูปแบบแล้วการเล่นเจริญเบริน เหมือนกับการเล่นหมอลำกลอนคู่ของชาวไทยลาว และเหมือนเพลงโคราชของชาวไทยโคราช หรือเหมือนลำตัดของภาคกลาง คือเป็นวรรณคดีมุขปาฐะหรือวรรณคดีปากเปล่า จะมีการสัมผัสต่อเนื่องกัน และมีการใช้คำอุปมาอุปไมยหรือการใช้ความเปรียบเทียบเพื่อสร้างภาพพจน์ที่ชัดเจน ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๒^{๒๒} เจริญเบรินเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายนักเจริญที่มีชื่อเสียงในช่วงแรกๆ คือนายเล็ม (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) นางทองพลอน ประดับสิริพรหม นายสมนึก ศิริแสงสว่าง และในระยะต่อมาในช่วงที่ไม่ห่างกันนัก ก็มีเจริญของนางสุพจน์ แห่งบ้านจุกจุก และนายสวายตราและคนอื่นๆ อีกมากมาย การเล่นเจริญเบรินจะเล่นคล้ายๆ หมอลำกลอนขอทางอีสานเหนือ จากการสัมภาษณ์นางทองพลอน ประดับสิริพรหม อายุ ๖๗ ปี ซึ่งเป็นแม่เพลงเจริญเบรินที่เล่นเจริญเบรินมาตั้งแต่อายุ ๑๗ ปี โดยเริ่มเจริญด้วยตนเอง และศึกษาพระคัมภีร์ทางศาสนากับหลวงตาอิฐ ซึ่งเคยบวชเรียนมาก่อนและเคยเจริญโต้ตอบกันกับนายสมนึกและนายเล็ม โดยศึกษาคม พจนาคมเป็นผู้จัดประชันผลปรากฏว่าแม่ทองพลอนได้อันดับ ๑ ได้รับรางวัลเป็นขันน้ำพานรอง จากการสัมภาษณ์นายสมนึก ศิริแสงสว่าง อายุ ๗๗ ปี ที่เคยเจริญโต้ตอบกับแม่ทองพลอน ได้กล่าวถึงเจริญเบรินว่า เกิดขึ้นในสมัยนายสมนึก แม่ทองพลอนและตาเล็มนี้เอง โดยต่างคนต่างก็เจริญเป็น แล้วผู้ว่าจ้างจะจัดหาผู้เจริญมาโดยโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายหญิงและชาย นายสมนึก

^{๒๑} สุคนธ์ ชัญญาวร, โลกทัศน์ของชาวสุรินทร์จากบทเพลงเจริญเบริน, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๓๖), หน้า ๙๙.

^{๒๒} เครือจิต ศรีบุญนาท, เจริญเบริน : เพลงพื้นบ้านของชาวไทยเขมร, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๓๙), หน้า ๖๒-๖๓.

เคยไปเจี๋ยงกับแม่ทองพลอนบ่อย เมื่อมีคนมาว่าจ้าง ในช่วงประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๒ มีการเล่นเจี๋ยงกันแพร่หลายมาก เจี๋ยงที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือพ่อเล็มและแม่ทองพลอน ดังนั้นการเล่นเจี๋ยงเบรินจึงมีความเป็นมาในช่วงระยะเวลา ๕๐-๖๐ ปีมานี้เอง

๒.๓.๔ ความหมายของเจี๋ยงเบริน

คำว่า “เบริน” เป็นคำที่ใช้กับเพลงพื้นบ้านที่เรียกว่าเจี๋ยง ของชาวไทยเขมรในแถบอีสานใต้ มาจากคำว่า “ไโปร” ซึ่งเป็นภาษา ข่า หมายถึงเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งใช้ลมเป่าทำให้เกิดเสียง คือ “แคน”^{๒๓} คริสเตียน บาวเออร์^{๒๔} ได้ศึกษาการเล่นเจี๋ยงเบรินของชาวไทยเขมรกล่าวว่า “เบริน” ถูกจัดอยู่ในรากฐานของคำ โดยจัดอยู่ในหมวดดนตรีหรือเครื่องมือและอุปกรณ์ เมื่อคำว่าเบรินกลายมาใช้กับเจี๋ยง ซึ่งก็หมายถึงการขับร้องเพลงที่มีแคนเป่าประกอบนั่นเอง จากที่กล่าวมาจึงเชื่อว่า “เบริน” มาจากคำว่า “ไโปร” ในภาษาข่า หมายถึงเครื่องดนตรีคือ “แคน” ซึ่งชาวไทยเขมรได้ยืมเอารากคำจากภาษาข่ามาเรียกชื่อเพลงพื้นบ้านของตนว่า “เจี๋ยงเบริน” ซึ่งหมายถึงการขับร้องเพลงโดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีเป่าประกอบเป็นทำนอง “เบริน”

๒.๓.๕ ลักษณะบทร่ายกรองของเจี๋ยงเบริน

เจี๋ยงเบรินเป็นบทร่ายกรองที่ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นบทร้อง मुखปาฐะโดยจดจำมาจากโครงเรื่องหลักทางคัมภีร์พระพุทธศาสนา สงบ บุญคล้าย^{๒๕} ได้กล่าวถึงบทร้องเพลงในแถบอีสานใต้ไว้ว่า เป็นร่ายกรองงายๆ มีลักษณะบังคับเช่นเดียวกับกาพย์หรือคำกลอนไทย บทร้องหนึ่งๆ ประกอบด้วยบาทสองบาท บาทหนึ่งมีสองวรรค การสัมผัสเป็นแบบเดียวกับกลอนและระหว่างบทร่ายกรองต้องมีสัมผัสเชื่อมระหว่างบทต่อบท เช่นเดียวกับกลอนไทยด้วย เนื่องจากกวีชาวบ้านเป็นผู้ประพันธ์เพลงพื้นบ้าน ลักษณะบทร่ายกรองจึงเป็นคำที่มีสัมผัสคล้องจอง เล่นเสียง เล่นคำ กำหนดคณะ พยางค์ หรือกฎเกณฑ์บังคับความไพเราะทางภาษา รูปแบบจึงไม่แน่นอนตายตัว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าขั้นตอนการเสนอเจี๋ยงเบรินมีลำดับการขับร้องตามขนบนิยมในการดำเนินเรื่อง เช่น บทไหว้ครู บทปฏิสันถารเจ้าภาพ บทโต้ตอบปัญหา หรือการตั้งกระทู้ถามฝ่ายตรงข้าม บทเล่าเรื่องตำนาน นิทาน ชาดกบทเบ็ดเตล็ดทั่วไปและบทลาเป็นต้น

^{๒๓}เจริญชัย ชนไฟโรจน์ (สัมภาษณ์) อ้างถึงใน สุวคนธ์ ชาญถาวร, โลกทัศน์ของชาวสุรินทร์จากบทเพลงเจี๋ยงเบริน,วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย:,มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๓๖),หน้า ๑๐๐.

^{๒๔}คริสเตียน บาวเออร์, “เจี๋ยงเบริน:ขับมหากาพย์เขมร,ภาษาและวัฒนธรรม, มกราคม-มิถุนายน ๒๕๓๒.

^{๒๕}สงบ บุญคล้าย, การละเล่นพื้นเมืองกันตรึม,ในสมบัติอีสานใต้ (บุรีรัมย์ : วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ๒๕๒๒),หน้า ๑๔

๒.๓.๖ องค์ประกอบของบทเพลงเจี๋ยเบริน

การแสดงเจี๋ยเบรินมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๗ ประการ^{๒๖} คือ นักเจี๋ย การแต่งกาย ท่ารำ นักดนตรี เวทีหรือสถานที่ใช้แสดง เครื่องไหว้ครู บทเพลงเจี๋ยเบริน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) **นักเจี๋ย (ผู้แสดง, ผู้ขับร้อง)** นักเจี๋ย หรือจำเรียง หรือภาษาเขมรใช้คำว่า เนียะจรีง เนียะจำริง ก็เรียก หมายถึงนักแสดงที่เป็นผู้ขับร้องเจี๋ยเบริน ประกอบด้วย ฝ่ายชาย ๑ คน ฝ่ายหญิง ๑ คน ส่วนมากเวลาเจ้าภาพจ้างงานไปแสดงนั้นจะคัดเลือกนักเจี๋ยที่มีอายุใกล้เคียงกัน หรือไม่ฝ่ายชายก็ต้องมีอายุสูงกว่าฝ่ายหญิง เพื่อความเหมาะสม สมัยก่อนเจ้าภาพนิยมจ้างนักเจี๋ยชายและหญิงที่อยู่คนละหมู่บ้านให้มาแสดงคู่กัน การกระทำเช่นนี้นักเจี๋ยแต่ละฝ่ายจะต้องเตรียมตัวให้ดีที่สุดเพื่อมาขับร้องประชันชิงไหวพริบปฏิภาณกัน ถ้าฝ่ายไหนสู้ไม่ได้ คือตอบปัญหาฝ่ายตรงข้ามไม่ได้จะอายุจนต้องลงเวทีหนีไปตั้งแต่เช้ามีด โดยไม่กล้ารับค่าจ้างเลยก็มี ปัจจุบันเจี๋ยเบรินได้พัฒนาโดยมีการตั้งเป็นคณะหรือรวมกลุ่มกันแบบหลวมๆ ไม่ค่อยแน่นอนมากนัก เวลาเจ้าภาพต้องการเจี๋ยเบรินไปแสดงก็อาจจะจ้างเจี๋ยฝ่ายชายฝ่ายหญิงคนละคณะมาแสดงรวมกันได้ ขึ้นอยู่กับความพอใจของเจ้าภาพว่ามีความพอใจนักเจี๋ยท่านใดมาแสดงในงานของตน

๒) **การแต่งกาย** การแต่งกายของนักแสดงเจี๋ยเบรินนั้น ในสมัยโบราณนักแสดงฝ่ายชายจะนุ่งโจงกระเบนด้วยผ้าม่วง สวมเสื้อคอกลมคล้องด้วยผ้าขาวม้าไหม(ผ้าเขมร) ทิ้งชายไปข้างหลังสองข้างมีผ้าคาดเอวอีก ๑ ผืน ต่อมาชายเปลี่ยนจากนุ่งโจงกระเบนมาเป็นนุ่งโสร่งคล้องด้วยไหมแทน มีผ้าคาดเอวเหมือนเดิม ฝ่ายหญิงนุ่งโจงกระเบน เสื้อคอกลมแขนกระบอก มีผ้าสไบเฉียงไหมพาดไหล่มัดตรวมไว้ด้านข้างระหว่างเอว หรือบางครั้ง ใช้ผ้าสไบคล้องคอปล่อยชายเท่ากันทั้งสองด้านไว้ด้านหลัง ต่อมาหญิงได้เปลี่ยนจากนุ่งโจงกระเบนมาเป็นนุ่งผ้าถุงไหมที่ทอเอง ซึ่งเรียกว่า ผ้าโฮล ชาวไทยเขมรเรียกว่า ชัมบิวโฮล ใส่ตุ้มหู เรียกว่า ใส่กระจอนที่ทำด้วยเงินแทน ชาวไทยเขมรเรียกตะเกี๋ย และมีเครื่องประดับอย่างอื่น ตามที่ตนมีสำหรับทรงผมนั้นส่วนมาก จะตัดผมทรงไว้แบบโบราณคือปล่อยย้อยยาวไว้ตรงหูสองข้าง

ปัจจุบันนี้การแต่งกายได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม คือฝ่ายชายจะใช้ชุดสากล ผูกเน็คไท หรือสวมเสื้อแบบสุภาพ ฝ่ายหญิงก็จะใส่ชุดราตรียาวหรือสั้นตามความนิยมในปัจจุบัน

๓) **ท่ารำ** การเล่นเจี๋ยเบริน เมื่อร้องเจี๋ยแล้ว จะมีการพ้อนยี่ดยุบตัว และม้วนมือจีบวงตามจังหวะเสียงแคน คล้ายกับหมอลำกลอนของอีสานเหนือ ท่าพ้อนจะพ้อนในช่วง

^{๒๖} ฟรียงษ์ มาลา, การศึกษาวิเคราะห์คำสอนทางศีลธรรมและหลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงเจี๋ยเบริน, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๗), หน้า ๑๙-๒๔.

ดนตรีรับ และในช่วงที่ร้องเป็นบางครั้งสลับกันไป ในการพ้องจะไม่มีรูปแบบตายตัว จะยึดยุดตัวพร้อมกับย่อเข้าไปตามจังหวะลีลาของเสียงแคน ทำพ้องจะมีทั้งช้าและเร็วเป็นลักษณะของการพ้องเกี่ยวระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เมื่อเจี๋ยถึงบทเร้าใจ หรืออยากหยอกเย้าคู่เจี๋ย ก็จะใช้มือตีดนิ้ว เพื่อให้เกิดเสียงดังเป็นจังหวะเพิ่มรสชาติให้สนุกสนานยิ่งขึ้น

เครื่องจิต ศรีบุญนาถ^{๒๗} ได้ศึกษาสังเกตทำพ้องรำในการเล่นเจี๋ยเบรินหลายคณะ เช่น คณะกาดำ คณะไทยรุ่งหรือทำรำของนายสมนึก ศิริแสงสว่าง นางทองพลอน ประดับสิริพรหม สรุปได้ว่าทำรำมีอยู่ ๖ ทำรำคือ

- (๑) ทำรำเดิน ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเดินรำไปข้างหน้าพร้อมๆ กัน
- (๒) ทำรำถอย ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะรำถอยหลังพร้อมๆ กัน
- (๓) ทำรำเคียง ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะรำเดินเคียงไปด้านข้างจะเป็น

ซ้ายหรือขวาก็ได้

(๔) ทำรำเกี่ยว ฝ่ายชายจะรำเกี่ยวฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงจะหลบและปกป้องไม่ให้ฝ่ายชายถูกเนื้อต้องตัว จะรำอยู่กับที่หรือหมุนไปรอบวง

(๕) ทำรำตีดนิ้วเป็นการรำพร้อมกับการตีดนิ้วให้จังหวะ

(๖) ทำรำเตะขา เป็นการโยกตามทำนองโดยการเตะขาตามจังหวะ

ดนตรี

๔) **นักดนตรี** ในการแสดงเจี๋ยเบรินนั้น หมอแคน คือนักดนตรีที่มีส่วนสำคัญในการแสดงเจี๋ยเบริน ซึ่งหมอแคนก็คือบุคคลที่มีความชำนาญในการเป่าแคน ชาวอีสานใต้เรียกผู้ที่มีความชำนาญในการเป่าแคนว่า “หมอเกล” แปลว่า หมอแคน ในการแสดงเจี๋ยเบรินแต่ละครั้งจะต้องประกอบด้วยหมอแคน เพราะหมอแคนจะมีความรอบรู้ในจังหวะ ทำนอง เนื้อร้องของบทเพลง ต้องทราบว่าจะช่วงใด ควรจะหยุด และเมื่อไหร่เปลี่ยนจังหวะ เพื่อให้สอดคล้องกับการขับร้องของนักเจี๋ยทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง หมอแคนที่ดีและประสบความสำเร็จในอาชีพได้ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(๑) ต้องเป็นผู้รอบรู้ในเรื่องของทำนองเพลง จังหวะ และทำนองแคนลายต่างๆ อย่างดี จะได้เป่าแคนประกอบทำนองในการขับร้องเพลงเจี๋ยเบรินของนักเจี๋ยได้ทุกคน

(๒) ต้องเป็นผู้มีความจดจำดี มีปฏิภาณไหวพริบ จำทำนองเนื้อหาในบทเพลงได้ตลอด และสามารถอ่านความรู้สึกของนักเจี๋ยได้เป็นอย่างดี หมอแคนที่จะต้องเป่าแคนให้ถูกกับบทเพลงเจี๋ย หรือไม่ก็ต้องควบคุมทำนองการร้องของนักเจี๋ยได้

(๓) เป็นผู้มึนศิลปะและลีลาในการเสนอทำนองแคนลายต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

(๔) ต้องเป็นผู้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ เพราะการเป่าแคนจะต้องใช้แรงลมในการเป่ามาก บางครั้งต้องยืนเป่าตลอดคืน

^{๒๗} เครื่องจิต ศรีบุญนาถ, เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๗.

(๕) ต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูงและตรงต่อเวลา เพราะถ้าการแสดงเจรีียงเบรินถ้าไม่มีหมอบแคนแล้ว การแสดงก็ไม่สามารถดำเนินไปได้

(๖) ต้องเป็นผู้มีจิตใจหนักแน่นมีกิริยามารยาทสุภาพอ่อนโยนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั่วไป

๕) เวทีหรือสถานที่ใช้แสดง เวทีในการแสดงเจรีียงเบริน เป็นเวทีที่ยกพื้นสูงขึ้นจากพื้นดินประมาณ ๑ เมตรครึ่ง ถึง ๒ เมตร รูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ไม่มีฝ้าทั้ง ๔ ด้าน คือเปิดโล่งตลอด เพื่อความสะดวกสำหรับผู้ชม เวทีต้องมีความกว้างยาวพอที่นักแสดง ๒ คนกับนักดนตรีอีก ๑ คน ทำการแสดงได้ สมัยก่อนการสร้างเวทีที่ใช้ในการแสดงเจรีียงเบรินจะมีข้อห้ามคือ ไม่นิยมทำเวทีต่อจากยุงข้าวหรือฉางข้าว เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดอาถรรพณ์ต่อผู้แสดงและเป็นการลบหลู่ ดุหมั่น โดยการทำเสียงดัง กระโดดโลดเต้นทำความรำคาญและรบกวนแก่ทวดา อารักษ์ ภูติ ผี วิญญาณที่คอยดูแลและสิงสถิตยอยู่ในยุงข้าว

๖) เครื่องไหว้ครู ในการแสดงเจรีียงแต่ละครั้งสิ่งที่ขาดไม่ได้ก่อนทำการแสดงก็คือการไหว้ครู ซึ่งต้องมีเครื่องไหว้ครูหรือเครื่องเซ่น ก็คือสิ่งของที่นักแสดงเจรีียงเบรินจะต้องนำมาเซ่นสรวงบูชาในพิธีไหว้ครู ก่อนการแสดงทุกครั้ง ในการจัดเตรียมเครื่องไหว้ครูนั้น เจ้าภาพจะเป็นฝ่ายจัดเตรียมไว้ให้ โดยนักแสดงเจรีียงเบรินจะเป็นผู้เขียนรายการสิ่งของที่ต้องใช้ให้เจ้าภาพในสัญญาว่าจ้าง เครื่องไหว้ครูประกอบด้วย

(๑) กรวยบรรจุดอกไม้รูปเทียน จำนวน ๕ กรวย

(๒) ผ้าขาว ๕ ศอก

(๓) เงิน ๒๐ บาท เดิมใช้ ๑.๕๐ บาท

(๔) เหล้าขาว ๑ ขวด

(๕) บุหรี่ ๑ ซอง

(๖) หมากพลู ๑ พาน

(๗) น้ำดื่ม ๑ ขัน

(๘) ไก่ต้ม ๑ ตัว

นักแสดงเจรีียงเบรินแต่ละคนจะใช้เครื่องไหว้แตกต่างกันไปบ้างตาม พ่อครู แม่ครูของแต่ละคน และถ้าเป็นการแสดงในงานศพจะต้องมีไก่ต้ม ๑ ตัว ทุกครั้ง เพื่อเซ่นดวงวิญญาณผู้ตาย

๗) เนื้อหาในบทเพลงเจรีียงเบริน เพลงเจรีียงเบรินเป็นบทเพลงที่เป็นท่วงทำนอง ลำนำ คำขับร้องที่ผู้ร้องมีความประสงค์จะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาในรูปแบบบทเพลงหรือคำกลอน ที่มีทั้งความบันเทิงสนุกสนานมีสาระ นักเจรีียงเบรินจะนำเนื้อหามาจากตำนาน นิทาน ชาดก หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นหลักคำสอนในการดำเนินชีวิตเป็นคติเตือนใจ เช่น เรื่องเกี่ยวกับชีวิตและกำเนิดของมนุษย์ เรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เรื่องเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เช่น โขนจุก งานบวช งานบรรจุอัฐิ งานศพ เรื่องเกี่ยวกับประเพณีในเทศกาลประจำปี เช่น บุญกฐิน ผ้าป่า เข้าพรรษา

ออกพรรษา สงกรานต์ งานฉลองสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์ เช่นฉลองกุฏิ วิหาร โบสถ์ เจดีย์ เป็นต้น และเรื่องราวเบ็ดเตล็ดและบทเกี่ยวพาราสิ เรื่องเบ็ดเตล็ดนั้นจะใช้ขับร้องเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เฮฮา มีมุขตลกเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเจริญ ส่วนมากจะอยู่ตอนท้ายของการแสดงแต่ละครั้ง ถ้าเป็นการแสดงตอนกลางคืนก็จะเป็นช่วงดึกๆ เพื่อไม่ให้ผู้ชม่วงนอน เป็นต้น เนื้อหาที่นำมาร้องเจริญเบรินนั้นเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วมีดังนี้ (๑) เรื่องเกี่ยวกับชีวิตและกำเนิดมนุษย์ (๒) เรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้งที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก อรรถกถาและฎีกา (๓) เรื่องเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เช่นโกนจุก งานบวช งานบรรจุอัฐิ งานศพ เป็นต้น (๔) เรื่องเกี่ยวกับประเพณีประจำปีต่างๆ เช่น บุญกฐิน ผ้าป่า เข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ เป็นต้น (๕) เรื่องเกี่ยวกับงานฉลองสาธารณะวัตถุ เช่น ฉลองวัด พระพุทธรูป โบสถ์ โรงเรียน สะพาน บ่อน้ำ เจดีย์ เป็นต้น (๖) เรื่องเบ็ดเตล็ดทั่วไป และบทเกี่ยวพาราสิ ส่วนเรื่องเบ็ดเตล็ดนั้นจะใช้ขับร้องเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เฮฮา มีมุขตลก เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเจริญ

๒.๓.๗ ขั้นตอนในการแสดงเจริญเบริน

การแสดงเจริญเบรินแต่ละครั้งมีขั้นตอนและขนบนิยมในการแสดงดังต่อไปนี้

๑) การไหว้ครู การไหว้ครูหมายถึงการทำพิธีบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย คุณครูอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในการขับร้องเจริญเบรินให้ โดยทำพิธีไหว้ต่อเครื่องเช่นที่เจ้าภาพจัดเตรียมไว้แล้ว การไหว้ครูเป็นพิธีที่มีความสำคัญต่อการแสดงเจริญเบรินมาก พิธีไหว้ครูจะทำก่อนเริ่มการแสดงทุกครั้ง ผู้ที่เข้าร่วมพิธีประกอบด้วย นักแสดงฝ่ายชาย ๑ คน ฝ่ายหญิง ๑ คน และหมอแคน ๑ คน ทั้ง ๓ คนนี้จะร่วมกันทำพิธีพร้อมกัน โดยการตั้งนะโม ๓ จบ เพื่อบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย จากนั้นจะระลึกถึงคุณครูอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ตน ตลอดทั้งคุณบิดามารดาที่ได้เลี้ยงดูมา และสุดท้ายจะมีการบอกเจ้าที่เจ้าทางของสถานที่ที่ได้มาทำการแสดงในงานนั้นและถ้าเป็นงานศพ ก็จะเรียกชื่อผู้ตายให้มารับเครื่องเช่น ไหว้

ตัวอย่างบทไหว้ครูเบริน

โอออมพุทฺธัง อรตฺตํ คเณศํคัลลธรรมํ อรตฺตํสังฆํ

(โอโอมพุทฺธัง อรตฺตํ ตกถิงกรมํ อรตฺตํสังฆํ)

อาเรียดตะเนีย กระยาเมียดบูเจีย เนียงรีบ สรัสเฮย

(อรตฺตตะนา ผีปากบูชา นางแต่งเสร็จเรียบร้อยแล้ว)

เมียนมลูปรำมัด เทศขอปรำหัด สรามูยเชื้อะ ประมาเพียบาท

(มีพลุ ๕ คำ ผ้าขาว ๕ ศอก สุรา ๑ ขวด เงิน ๒๐ บาท)

รีบตะตุล อย่างสะอาด อันเจิญกูกรบ อันเจิญฮาสลาย

(แต่งตัวนรียอย่างดี ขอเจิญกูกรบทุกท่าน ขอเจิญแม่มนต์สะกดกาย)

ลำสวยาสลีป อันเจิญเคิลปรำโมจูย กันรบ

(แม่มนต์สะกดจิต ขอเชิญศีลห้ามาช่วยให้ครบ)
 อันเชิญศีลห้า โมจูย ก็อมจิล ศีลปรัยมาเพียปราปิล
 (ขอเชิญศีลสิบ มาช่วยอย่ารอช้า ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด)
 โมจูยรียะชา เติบขยม อันเชิญคุณต๊อบนิกร บวรเอ็นปรม
 (มาช่วยรักษา ฤกษ์ดีฉัน ขอเชิญคุณเทพนิกร บวรรัตน์พรหม)
 เสถียรสถาน อุดม เนื่อตริยตริงชา โมปังต้อมจอมจุมรียะชา
 (สถิตสถานอุดม อยู่ตริยตริงชา มาเคารพจงช่วยรักษา
 อัญเชิญ คุณเตียวดา คุณครูแม่ประยูรยาด คุณครูเอื้อว แสงจันทร์
 (ขอเชิญคุณเทวดา คุณครูแม่ประยูรยาด คุณครูพ่อแสงจันทร์)^{๒๘}

จุดประสงค์ในการไหว้ครูก็เพื่อให้ให้นักเจี๋ยเบรินติดขัดในการแสดง เพื่อให้ประสบความสำเร็จ การแสดงๆ ลุล่วงไปด้วยดี อันจะเป็นมงคลแก่นั่นๆ สำหรับนักเจี๋ยแล้วหากได้กระทำพิธีไหว้ครูแล้วก็จะเกิดความมั่นใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง วิชาความรู้กลอนเพลงก็จะแตกฉาน จดจำได้แม่นยำ น้ำเสียงไพเราะ หน้าตาบุคลิกลักษณะสง่างามติดตาติดใจผู้ชมตลอดไป

๒) การขึ้นเวทีแสดงเจี๋ยเบริน นักเจี๋ยฝ่ายหญิงจะขึ้นเวทีก่อนนักเจี๋ยฝ่ายชาย ซึ่งถือตามขนบแบบแผนโบราณว่า สตรีควรเป็นผู้นำทางด้านพิธีกรรม จึงให้เกียรติสตรีในการขึ้นเวทีก่อน จากนั้นตามด้วยหมอแคน ต่อไปฝ่ายหญิงก็จะกล่าวคำทักทายเป็นคำพูดสั้นๆ ถ้ามถึงสาระทุกข์สุขกับผู้ชมที่เป็นชาวบ้านใกล้เรือนเคียงและขับร้องเพลงไหว้ครูของตนเองซึ่งนักเจี๋ยนิยมเรียกว่า “เพลงถวายครูเบริน”

๓) การเสนอบทเพลงเจี๋ยเบริน หลังจากที่นักเจี๋ยขึ้นอยู่บนเวทีแล้ว นักเจี๋ยฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายเสนอเพลงเจี๋ยก่อน โดยการขับร้องเพลงไหว้ครูและตามด้วยการร้องเพลงปฏิสนธารกับเจ้าภาพในงานตลอดจนถึงผู้ชม เมื่อฝ่ายหญิงไหว้ครูจบ นักเจี๋ยฝ่ายชายก็ต้องขึ้นเวทีเพื่อขับร้องบทไหว้ครูของตนเอง ลำดับขั้นตอนในการเสนอเพลงเจี๋ยเบรินมีดังต่อไปนี้

(๑) ขึ้นโอ้ นำ เมื่อไหว้ครูเสร็จแล้ว หมอแคนเริ่มเป่าแคน นักเจี๋ยจะเริ่มพ้องยอตัวประกอบเสียงแคน แล้วเริ่มโอ้ โดยการเอามือป้องหู ลักษณะการโอ้เหมือนหมอลำกลอน

^{๒๘} บทไหว้ครูเบริน, สายรุ้ง ภูมิสุข, อ้างถึงใน “โลกทัศน์ของชาวสุรินทร์จากบทเพลงเจี๋ยเบริน” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๖)

(๒) ชั้นเกริ่นครุ เมื่อโอเสร็จแล้วก็เริ่มเจี๋ยเกริ่นครุ โดยเริ่มเจี๋ยบทไหว้ครุ การขับร้องบทไหว้ครุเพื่อเป็นการรำลึกถึงผู้มีพระคุณต่อตนเอง โดยจะกล่าวถึงคุณพระศรีรัตนตรัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ชุมนุมเทวดา เทพบุตร เทพธิดา พระพรหม พระคุณของบิดามารดา ตลอดทั้งครูอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ การขับร้องเพลงไหว้ครุเพื่อแสดงความกตัญญูทเวที่ต่อผู้มีพระคุณ สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ักเจี๋ยให้มี ความฉลาดรอบรู้ในเนื้อหาที่กล่าวถึงทุกๆ เรื่อง พร้อมทั้งช่วยให้นักเจี๋ยประสบความสำเร็จในการแสดงครั้งนี้ไปได้ด้วยดี

(๓) ชั้นปฏิสันถารเจ้าภาพและแนะนำตนเอง คือบทเพลงที่นักเจี๋ยใช้ขับร้องเพื่อทักทายเจ้าภาพ หรือผู้ชมที่มาชมการแสดงในวันนั้น และแนะนำตัวเองให้ผู้ฟังผู้ชม รู้จักว่าเป็นใครมีชื่อเสียงเรียงนามว่าอะไรมาจากไหนเป็นต้น

(๔) เจี๋ยบอกถึงความสำคัญของงาน นักเจี๋ยจะกล่าวถึงความสำคัญของงานนั้นๆ ว่ามีการบำเพ็ญกุศลอะไรบ้าง มีอันสงส้อย่างไร เช่นถ้างานศพ ก็จะเจี๋ยโดยมีเนื้อหาตั้งแต่การเกิด กำเนิด หนุ่มสาว แก่ชราจนตาย มีการยกนิทานอุทาหรณ์ประกอบการเจี๋ย

(๕) เจี๋ยเล่าเรื่องตำนาน นิทาน ชาดก คือการขับร้องเจี๋ยเป็นทำนองเสนาะว่ากลอนสด เล่าเรื่องราวจากตำนาน นิทาน ชาดก อันเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา อธิบายหรือบรรยายให้สอดคล้องกับงานที่แสดง การเจี๋ยลักษณะนี้ส่วนมากนักเจี๋ยจะยกเรื่องราวมาเพื่อเป็นอุทาหรณ์ ประกอบการตั้งกระทู้ถาม หรือตอบคำถามฝ่ายตรงข้าม ซึ่งจะต่อเนื่องและเกี่ยวพันกับกลอนโต้ตอบปัญหาในขณะนั้นเสมอ

(๖) ชั้นเจี๋ยเบ็ดเตล็ดทั่วไป คือการขับร้องเพลงเจี๋ยเป็นทำนองและจังหวะที่เร้าใจ จะใช้กลอนสดว่าเรื่องราวเบ็ดเตล็ดในเชิงเกี่ยวพาราสี บทตลกคะนอง หยอกล้อ กระตบกระเทียบเปรยเปรยเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพื่อเรียกเสียงเฮฮาจากผู้ชม เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในการฟังเจี๋ย

(๗) ชั้นเจี๋ยอำลา คือบทเพลงที่นักเจี๋ยใช้ขับร้องเพื่อขออำลาขอบคุณให้พรเจ้าภาพและผู้มาร่วมบำเพ็ญกุศลในงานนั้นๆ พร้อมกับสั่งลา คู่เจี๋ยของตนซึ่งนักเจี๋ยจะผลัดเปลี่ยนเจี๋ยกันคนละเที่ยว ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายขับร้องก่อนเสมอ บทอำลาเป็นสัญญาณสิ้นสุดการแสดงในคืนนั้น หลังจากนั้นจึงลงจากเวทีการแสดง ถือว่าเป็นการสิ้นสุดการแสดงเจี๋ยเบริน โดยนักแสดงฝ่ายชายจะเป็นผู้ลงจากเวทีคนสุดท้าย

๒.๓.๘ โอกาสในการแสดงเจี๋ยเบริน

การแสดงเจี๋ยเบรินนั้นมักนิยมแสดงเนื่องในงานทำบุญบรรจุอัฐิ งานบวชงานงานโกนจุก งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญอายุ งานบุญกฐิน ผ้าป่า งานฉลองสาธารณวัตถุต่างๆ เช่นโบสถ์ วิหารเป็นต้น สำหรับงานบุคคลสมรสนั้นไม่นิยมนำเจี๋ยเบรินไปแสดงเพราะถือว่าไม่เหมาะสม ส่วนมากจะนำการเล่นประเภทอื่นๆ ไปแสดงแทนเช่นกันตรึมเป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าบทเพลงเจริญนั้นพัฒนาการมาจากเพลงพื้นบ้านของชาวไทยเขมรในแถบอีสานใต้คือในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ การเจริญนั้นก็คือการร้องเป็นทำนองเสนาะ ขับร้องเป็นเรื่องราว โดยนำหลักกรรมทางพระพุทธศาสนามาร้องเพื่อเป็นคติสอนใจ หรือนำเหตุการณ์ต่างมาขับร้องเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพลงเจริญเป็นเพลงที่ชาวไทยเขมรนิยมเล่นกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ปัจจุบันนี้เพลงเจริญได้เสื่อมความนิยมลงไปมากตามยุคสมัย ปัจจุบันนี้ประชาชนหันไปฟังเพลงอย่างอื่นแทนเช่นเพลงสตริง ลูกทุ่ง หมอลำ เป็นต้น เพลงเจริญนั้นมีอยู่หลายประเภท เช่น เจริญชั้นตุง เจริญปังกา เจริญนอกรแก้ว เจริญเบริน เจริญไปยอ เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเภทมีรูปแบบการร้องที่แตกต่างกันออกไป

เจริญเบริน เป็นเจริญอีกประเภทหนึ่งที่พัฒนามาจากเพลงกัญตอปักไค ซึ่งเป็นเพลงปฎิพากย์มีการร้องโต้ตอบกันระหว่างนักเจริญชายและนักเจริญหญิง โดยมีนักดนตรีเป่าแคน ประกอบ เหมือนการเล่นหมอลำกลอนของชาวอีสานเหนือ เนื้อหาที่นำมาเจริญนั้นประกอบด้วยหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่นำมาจากพระไตรปิฎก นิทานชาดก หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อเป็นคติสอนใจ เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

๒.๓.๔ การฝึกหัดเพลงเจริญเบริน

ผู้ที่ฝึกหัดเพลงเจริญเบรินต้องเป็นผู้ที่มีใจรักที่จะเป็นศิลปิน^{๒๔} มีแวว มีหน่วยก้านดี เมื่อไปฝากตัวเป็นศิษย์ซึ่งอาจจะไปด้วยตัวเอง หรือมีผู้ปกครองเช่นบิดา มารดา ซึ่งต้องการให้ลูกหลานเจริญเป็นและเห็นว่ามีใจรักในการเจริญก็จะนำไปฝากกับครูเจริญ บางรายก็อยู่ที่บ้านครูเจริญ ครูจะดูกิริยาท่าทาง ทดสอบปฏิภาณ ไหวพริบ ทดสอบเสียงเพื่อรับเป็นลูกศิษย์ อาจจะให้ทดลองเจริญให้ฟัง ถ้าเห็นว่ามีแววที่จะเจริญได้ก็รับไว้ ก่อนที่จะหัดร้องเจริญต้องมีการยกครู ซึ่งอุปกรณ์ในการยกครูนั่น ประกอบด้วย

๑) กรวยดอกไม้ ๕ กรวย

๒) รูป ๖ ดอก

๓) เทียน ๖ เล่ม

๔) ผ้าขาว ๑ ผืน ยาว ๖ ศอก

๕) เงินค่ายกครู ๖ บาท (ปัจจุบันค่ายกครูอาจเพิ่มมากกว่านี้)

๖) เหล้า ๑ ขวด

๗) น้ำ ๑ ชัน

หลังจากพิธียกครูเสร็จและรับไว้เป็นศิษย์แล้ว ศิษย์ที่พักอาศัยอยู่ที่บ้านครูจะช่วยทำงานบ้านในตอนกลางวัน ในเวลากลางคืน ครูจะสอนให้หัดเจริญซึ่งต่อกันทีละบทปากต่อปาก ศิษย์จะต้องท่องจนขึ้นใจ และต้องเจริญให้ฟังก่อนที่จะตอบบทใหม่ ในการต่อเจริญ จะต้องฝึกเสียง รักษาเสียงให้ดี ให้ใส ฝึกการสัมผัส การโอ้เป็นต้น ระยะเวลาในการเรียนขึ้นอยู่กับศิษย์แต่

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒-๘๓.

ละคนว่าจะรับได้เร็วหรือช้า ถ้ารับได้เร็ว มีความจำ มีปฏิภาณไหวพริบดี ก็ใช้เวลาเรียนประมาณ ๑-๒ ปี ก็ออกเล่นได้ ถ้าศิษย์ความจำไม่ดี อาจใช้เวลาเรียน ๕-๑๐ ปี การฝากตัวเป็นศิษย์เมื่อถึงวันสำคัญๆ เช่น วันพระหรือในช่วงไหว้ครูศิษย์ต้องระลึกถึงบุญคุณครู ถาลบลู ไม่เคารพถึงบุญคุณ อาจจะมีอันเป็นไปเช่นทำให้เป็นบ้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามอื่นๆ อีก เช่น ห้ามไม่ให้เดินลอดในสิ่งที่ไม่สมควรลอด เช่น ราวตากผ้า ผ้าถุง ฯลฯ ถ้าสมัครเป็นศิษย์แล้ว ศิษย์ประพฤติตนไม่ดีไม่เหมาะสม หรือไม่ตั้งใจเรียน ไม่สนใจอยากจะออกจากความเป็นครูเป็นศิษย์จะใช้วิธีตัดขาดโดยการให้ตีมน้ำมนต์ เป็นอันตัดขาดจากการเป็นศิษย์เป็นครู การฝึกหัดเจริญเบรินครั้งแรกจะต้องเริ่มเรียนด้วยบทปฐมกำเนิด เมื่อเจริญบทนี้ได้แล้วจึงเริ่มเจริญบทอื่นๆ ต่อไป เรื่องที่เจริญก็นำมาจากตำนานพุทธประวัติ และเรื่องเกี่ยวกับธรรมะต่างๆ เป็นต้น

๒.๓.๑๐ คุณค่าของเพลงเจริญเบริน

เพลงเจริญเบรินซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านมีคุณค่าในการให้ความรู้และความบันเทิง การแสดงเจริญเบรินนอกจากจะให้ประโยชน์ในด้านความเพลิดเพลินแล้ว ยังให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพราะเนื้อเรื่องของเจริญเบรินส่วนใหญ่หาเอามาจากเรื่องทางศาสนาเช่นการเกิดแก่เจ็บตาย มาเล่นเพื่อเป็นอุทาหรณ์เป็นคติเตือนใจ มีการสอดแทรกขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ความเชื่อ สุภาษิต การแสดงเจริญเบรินจึงเป็นศิลปะที่มีคุณค่าเพราะการแสดงย่อมมีผลต่อจิตใจของผู้ชม ผู้ฟังสามารถซึมซับหรือชักจูงให้ผู้ฟังหรือผู้ชมเกิดความรู้ เป็นการโน้มน้าวจิตใจให้เชื่อในเรื่องบุญ บาป คุณ โทษ ในพระพุทธศาสนา เป็นการช่วยจรรโลงศีลธรรมไว้ เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว เพลงเจริญเบรินมีคุณค่าในด้านภาษา ด้านสังคมวิทยา ด้านจิตวิทยา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) คุณค่าด้านภาษา เพลงเจริญเบริน เป็นเพลงพื้นบ้านที่มีเนื้อร้องสั้นๆ เป็นคำคล้องจอง ส่องสัมผัสด้วยคำในสำเนียงภาษาเขมร เมื่อถอดความเป็นภาษาไทยจะไม่คงสัมผัสเดิม จำนวนคำในแต่ละวรรคจะมีอยู่ ๔-๕ คำ บางวรรคอาจเพิ่มขึ้นเพื่อให้ได้ใจความสมบูรณ์ ซึ่งอาจจะมีเพิ่มเป็น ๔-๗ คำ การสัมผัสไม่แน่นอน อาจเป็นเพราะเสียงคำร้องในภาษาเขมรบางคำเอื้อต่อการสัมผัส ซึ่งสามารถบังคับได้โดยการใช้เสียง และบทเจริญเบรินเป็นบทเพลงที่สืบทอดกันทางมุขปาฐะเป็นเวลานาน การขับร้องจะใช้วิธีจำเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบการประพันธ์ แต่อย่างไรก็ตามเพลงเจริญเบรินได้แสดงถึงคุณค่าทางด้านภาษาที่ฟังแล้วไพเราะ

๒) คุณค่าด้านสังคมวิทยา การดำเนินชีวิตของชาวไทยเขมรจะมีสอดแทรกในบทเพลงเจริญเบรินเช่นกล่าวถึงอาชีพของคนในสังคม ค่านิยมในการเลือกคู่ครอง ความเชื่อของคนในสังคม เป็นต้น

๓) คุณค่าด้านจิตวิทยา เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมของคนเช่นพฤติกรรมของชายหนุ่มที่แสดงให้เห็นถึงปฏิกิริยาโต้ตอบตามสัญชาตญาณ ความตายที่แสดงออกถึงความก้าวร้าว หรือพฤติกรรมในการออกในด้านการดำเนินชีวิต ความต้องการทางเพศ เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารจึงพอสรุปได้ว่าเจริญเบรินนั้นเป็นเพลงพื้นบ้านของผู้คนที่อยู่ในแถบอีสานใต้ซึ่งมีจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์และศรีสะเกษ เจริญเบรินเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีรูปแบบการแสดงการร้องเหมือนการเล่นหมอลำกลอนของทางอีสานเหนือ เนื้อหาที่นำมาร้องเจริญเบรินประกอบด้วยเนื้อหาทางด้านคติธรรมเช่นเรื่องพุทธประวัติ ชาดก หลักธรรมที่เกี่ยวกับบาป บุญ คุณโทษ หลักการดำเนินชีวิต คติคำสอนที่เป็นเครื่องเตือนใจเป็นต้น ส่วนเนื้อหาในทางคติโลกนั้นอาจเป็นเรื่องทางด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน ความเชื่อประเพณีต่างๆ เป็นต้น